

Briselē, 18.12.2013.
COM(2013) 918 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Programma "Tīru gaisu Eiropā"

(Dokuments attiecas uz EEZ)

{SWD(2013) 531 final}
{SWD(2013) 532 final}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Programma "Tīru gaisu Eiropā"

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. IEVADS

Pēdējās desmitgadēs gaisa kvalitāte Eiropā ir ievērojami uzlabojusies, tomēr gaisa piesārņojums joprojām ir galvenais vides faktors, kas saistāms ar novēršamu saslimstību un priekšlaicīgu mirstību ES, un joprojām daudzviet ievērojami kaitē Eiropas dabas videi. Kā norāda ESAO, "līdz 2050. gadam pilsētu gaisa piesārņojums būs kļuvis par galveno vidē sakņoto mirstības cēloni pasaulē, apsteidzot netīru ūdeni un sanitārijas trūkumu"¹.

Lai gan ES gaisa kvalitātes standarti joprojām ir mazāk stingri nekā citām attīstītajām valstīm, vairākus no tiem dažādu iemeslu dēļ ir bijis grūti ievērot. Šī jaunā stratēģija vēršas pret minētajiem iemesliem, kuri ir pamatā plaši izplatītajai standartu neievērošanai. Tiek ierosināti jauni tiesību akti, lai ilgtermiņā samazinātu kaitīgās emisijas, kas pasliktina gaisa kvalitāti un kaitē dabas videi. Stratēģija turklāt veicinās pasākumus, kas mazina arī atmosfēras sasilšanu un klimata pārmaiņas. Emisiju samazināšanas grafiki ir pilnībā saderīgi ar jauno klimata un enerģētikas politikas satvaru 2030. gadam, un tas ļaus ieguldītājiem maksimāli palielināt savu ieguldījumu sinerģiju.

Labāka gaisa kvalitāte piedāvā arī ekonomiskas iespējas, tostarp ES videi nekaitīgu tehnoloģiju nozarē. Lielākie ES inženieruzņēmumi no saviem "vides portfeļiem" jau gūst 40 % peļņu, un sagaidāms, ka šis skaitlis turpinās pieaugt. Ir skaidras pazīmes tam, ka jaunietekmes ekonomikas gaisa piesārņojumam pievērš arvien lielāku uzmanību. Ja tiks īstenota gudra Eiropas politika, ES rūpniecības nozare varēs nodrošināt vadošu pozīciju šajos lielajos tirgos, kas turpina attīstīties.

Jaunās stratēģijas pasākumi ļaus turpināt darbu, kas iesākts ar 2005. gada Tematisko stratēģiju par gaisa piesārņojumu² un ceļu uz ilgtermiņa mērķu sasniegšanu saskaņā ar Sesto un Septīto vides rīcības programmu³. Stratēģiju papildina tiesību akta priekšlikums par pārskatītu valstīm noteiktās maksimāli pieļaujamās emisijas direktīvu⁴, un priekšlikums direktīvai, ar kuru pirmo reizi paredzēts ierobežot emisijas no vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām, tādā veidā krietni palīdzot sasniegt vajadzīgos emisiju samazinājumus. Lai uzlabotu spējas un sadarbību visos politiskajos līmeņos, stratēģija paredz arī nereglamentējošus atbalsta pasākumus, par prioritārām jomām nosakot pilsētu gaisa piesārņojumu, pētniecību un inovāciju un gaisa kvalitātes politikas starptautisko dimensiju.

¹ ESAO "Perspektīvas vides jomā līdz 2050. gadam", dokuments pieejams http://www.oecd.org/document/11/0,3746,en_2649_37465_49036555_1_1_1_37465_00.html.

Dokumenta autori lēš, ka priekšlaicīgas nāves gadījumu skaits, kurus izraisa elpošanas mazspēja, kas rodas suspendēto daļiņu piesārņojuma iedarbībā, varētu divkārtoties salīdzinājumā ar pašreizējo līmeni un sasniegt pat 3,6 miljonus gadā visā pasaulē, vairumā gadījumu Ķīnā un Indijā. Novecojošās un urbanizētās populācijas dēļ sagaidāms, ka piezemes ozona izraisītās priekšlaicīgās mirstības rādītājs ESAO valstīs 2050. gadā būs viens no augstākajiem, atpaliekot vienīgi no Indijas.

² COM(2005) 446 galīgā redakcija.

³ Lēmums Nr. 1600/2002/EK: "sasniegt tādu gaisa kvalitāti, kas nerada negatīvas sekas un riskus cilvēku veselībai un videi".

⁴ Direktīva 2001/81/EK.

2. ĪSTERMIŅA PASĀKUMI PRET SLIKTU GAISA KVALITĀTI

2.1. Pašreizējā gaisa kvalitāte

Patlaban vairāk nekā trešdaļā ES gaisa kvalitātes pārvaldības zonu ir pārsniegtas daļiņu (PM₁₀) robežvērtības un ceturtdaļā – slāpekļa dioksīda (NO₂) robežvērtības. Pret 17 dalībvalstīm ir uzsākta pārkāpumu procedūra attiecībā uz PM₁₀ standartu neievērošanu.

2.2. Gaisa kvalitātes standartu ievērošanas pasākumi

Pašreizējos būtiskos gaisa kvalitātes standartu ievērošanas pārkāpumus ir iespējams atrisināt īstermiņā vai vidējā termiņā, reāli īstenojot esošos ES tiesību aktus, jo īpaši attiecībā uz emisijām no vieglajiem dīzeļdzinēja transportlīdzekļiem⁵, un veicot papildu pasākumus valsts līmenī. Lai ES tiesisko regulējumu pieskaņotu ES starptautiskajām saistībām, tajā būtu jātransponē grozītais Gēteborgas protokols, par ko panākta vienošanās 2012. gadā. Šo pasākumu mērķis ir vēlākais līdz 2020. gadam panākt pilnīgu atbilstību spēkā esošajiem gaisa kvalitātes standartiem.

2.2.1. Pabeigt iesākto un atrisināt emisiju problēmu vieglajos dīzeļdzinēja transportlīdzekļos

Transportlīdzekļu emisiju kontroli Savienībā ir secīgi nodrošinājušas vairākas eirostandartu un degvielas kvalitātes standartu paaudzes. Vajadzīgie emisiju samazinājumi ir tikuši sasniegti visos gadījumos, izņemot vienu: NO_x emisijas no vieglajiem dīzeļdzinējiem. Reālās NO_x emisijas no "Euro 5" 2009. gada tipa apstiprinājuma automobiļiem patlaban ir lielākas nekā "Euro 1" 1992. gada tipa apstiprinājuma automobiļiem atļautās emisijas – tās aptuveni piecas reizes pārsniedz robežvērtību. Tas būtiski ietekmē NO₂, ozona un sekundāro daļiņu koncentrācijas visā Eiropā, radot negatīvu publicitāti un graujot transportlīdzekļu ražotāju reputāciju.

Komisija paziņojumā "CARS 2020" konstatēja pašreizējo procedūru nepietiekamību un apņēmas izstrādāt jaunu testa procedūru, kas tiks integrēta tipa apstiprinājuma regulējumā, lai novērtētu vieglo transportlīdzekļu NO_x emisijas reālas braukšanas apstākļos⁶. Reālas braukšanas radītās NO_x emisijas tiks mērītas un paziņotas, sākot no "Euro 6" standarta obligātās piemērošanas pirmās dienas (2014. gadā), un ne vēlāk kā pēc trim gadiem reālās braukšanas laikā radīto emisiju (RDE) procedūra kopā ar stingrām nepārsniedzamām (NTE) emisiju robežvērtībām tiks piemērota tipa apstiprināšanā. Tas ievērojami samazinās reālās NO_x emisijas un ļaus nepārsniegt "Euro 6" standartā noteiktās NO_x emisiju robežvērtības normālos braukšanas apstākļos⁷.

Lai sasniegtu jaunus tīra gaisa politikas mērķus 2025. un 2030. gadam, attiecībā uz ES transportlīdzekļu emisijām patlaban nav vajadzīgs noteikt standartus, kas ir stingrāki par "Euro 6". Drīzāk jāpievēršas ilgtspējīgas mobilitātes atbalsta pasākumiem pilsētās – tie palīdzēs risināt lokālas transporta problēmas (sk. 2.2.3. punktu).

⁵ T. i., īstenojot prasības par "Euro 6" standartam atbilstošām transportlīdzeklī uzstādītām kontroles iekārtām saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 715/2007, lai nodrošinātu, ka faktiskās slāpekļa oksīdu (NO_x) emisijas no vieglajiem dīzeļdzinēja transportlīdzekļiem ir tuvas tiesību aktos noteiktajām robežvērtībām.

⁶ COM(2012) 636 final, Briselē, 8.11.2012.

⁷ Pastiprināti jāizmeklē un jānovērš arī vairāki iespējamie neatbilstības cēloņi (slikta tehniskā apkope, transportlīdzekļa optimizēšana sertifikācijas testa ciklam, nevis reāliem braukšanas apstākļiem, pēctirdzniecības posmā uzstādītas manipulācijas ierīces, kas neitralizē vai apiet piesārņojuma samazināšanas iekārtas); tas ļaus samazināt lielo emitentu emisijas, negaidot jaunas transportlīdzekļu paaudzes nodošanu ekspluatācijā.

2.2.2. *Attīstīt tehnisko un pārvaldības spēju*

Lai dalībvalstu kompetentās iestādes varētu labāk izstrādāt un īstenot gaisa piesārņojuma kontroles programmas un tajās paredzētos pasākumus, tās varēs izmantot finansējumu no Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESI fondi) 2014.–2020. gadam un no jaunā *LIFE* instrumenta 2014.–2020. gadam. Komisijas priekšlikumā par ESI fondiem ir ietverts gaisa kvalitātes komponents (pilsētu teritorijām). Dalībvalstis, reģioni un pilsētas ar vērā ņemamām gaisa kvalitātes problēmām tiek aicinātas apsvērt šo fondu izmantošanu, lai attiecīgā gadījumā īstenotu gaisa piesārņojumu samazinošas darbības, kurās svarīga nozīme ir arī tehnoloģiskai inovācijai. *LIFE* finansēs papildu pasākumus, kuriem ir pagaidu raksturs un kuri var būt vajadzīgi, lai uzlabotu vispārējo gaisa kvalitātes pārvaldību, un palīdzēs piesaistīt lielākus papildu līdzekļus no citiem finansējuma avotiem. *LIFE* projektus strukturēs, par paraugu ņemot neseno un ļoti sekmīgo Komisijas un Eiropas Vides aģentūras kopīgo pilotprojektu par gaisa tiesību aktu īstenošanu (sk. 3.2.6. punktu).

2.2.3. *Paplašināt gaisa kvalitātes pārvaldības iespējas vietējā un reģionālā mērogā*

Galvenā atbildība par vietēja mēroga atbilstības problēmu risināšanu gulstas uz dalībvalstīm, kurām ir lielas iespējas īstenot pastiprinātas valsts un vietējā mēroga darbības. Pašreizējie novērtēšanas un pārvaldības risinājumi tiks papildināti ar ilgtspējīgas mobilitātes pasākumiem, kas izklāstīti paziņojumā "Kopā pretim konkurētspējīgai un resursefektīvai mobilitātei pilsētās", un jo īpaši pasākumiem, kas saistīti ar ilgtspējīgas pilsētu mobilitātes plāniem un noteikumiem par autotransporta piekļuves ierobežojumiem pilsētās. Pamatojoties uz ASV izstrādāto "īpaši zemu emisiju transportlīdzekļa" koncepciju, tiks izstrādātas vadlīnijas par modernizācijas programmām un par moderno tehnoloģisko risinājumu izmantošanas veicināšanu. Lai palīdzētu dalībvalstīm, kurām ir atbilstības problēmas, minēto koncepciju attiecinās arī uz citiem sektoriem. Lai uzlabotu sabiedrības informētību par produkcijas iedarbību uz gaisa kvalitāti un arī valsts un vietējā mēroga gaisa kvalitātes pasākumu iedarbīgumu, tiks izstrādāti jauni, uz sabiedrību orientēti indikatori, kas ļaus reģistrēt valsts un vietējā mērogā sasniegto gaisa piesārņojuma samazinājumu. Lai patērētājiem atvieglotu izvēli, (no "Euro 6" standarta piemērošanas sākuma) iedzīvotāji tiks informēti arī par reālajām transportlīdzekļu emisijām, kas izmērītas saskaņā ar jauno testa ciklu.

2.2.4. *Gaisa kvalitātes direktīva*

Izvērtējot gaisa kvalitātes politiku, atzīts, ka Gaisa kvalitātes direktīvas pārskatīšana šobrīd nebūtu lietderīga. Drīzāk būtu jākoncentrējas uz to, lai vēlākais līdz 2020. gadam panāktu atbilstību spēkā esošajiem gaisa kvalitātes standartiem un lai ar pārskatītas *NEC* (valstīm noteiktās maksimāli pieļaujamās emisijas) direktīvas palīdzību laikposmā līdz 2030. gadam samazinātu piesārņojošās emisijas. Šādi emisiju samazinājumi savukārt samazinās fona koncentrācijas visā Eiropā un nesīs lielu labumu sabiedrības veselībai un ekosistēmām.

Gaisa kvalitātes direktīva ir un paliek ļoti svarīgs politikas instruments, lai varētu nodrošināt to, ka koncentrācijas visur ir zemākas par PVO mērķvērtībām. Tā tiks regulāri vērtēta, un to pārskatīs, tiklīdz *NEC* direktīvas īstenošana būs iezīmējusi fona koncentrāciju pienācīgas pazemināšanās tendenci.

3. **GAISA PIESĀRŅOJUMA IETEKMES SAMAZINĀŠANA ILGTERMIŅĀ**

Rūpīgi izvērtējot līdzšinējo ES gaisa kvalitātes politiku, secināts, ka mērķvērtības un tiesību akti apvienojumā ir devuši reālus ieguvumus cilvēka veselībai un videi. Laikposmā no 2000. gada līdz 2010. gadam par aptuveni 20 % samazinājās daļiņu (galvenais nāves cēlonis, ko rada gaisa piesārņojums) ietekme uz veselību. Skābā lietūs (acidifikācijas) problēma ES

kopumā ir atrisināta, jo ir izdevies ievērojami samazināt galveno iesaistīto piesārņotāju emisijas⁸. ES gaisa kvalitātes politika ir veicinājusi inovācijas piesārņojuma samazināšanā un radikāli uzlabojusi ar vidi saistītos rādītājus galvenajās tautsaimniecības nozarēs. Tas ir ļāvis saglabāt izaugsmi un nodarbinātību un pavēris videi nekaitīgu tehnoloģiju iespējas ES un ārpus tās.

Neraugoties uz šiem panākumiem, ietekme joprojām ir būtiska (1. tabula), un lielai daļai ES iedzīvotāju tas ir pastāvīgu un nopietnu bažu avots⁹. Gaisa piesārņojums ir galvenais vides izraisītas priekšlaicīgas nāves cēlonis ES – tā upuru skaits ir desmitkārt lielāks par ceļu satiksmes negadījumos bojāgājušo skaitu. 2010. gadā gaisa piesārņojums izraisīja vairāk nekā 400 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu, kā arī ievērojamu daudzumu saslimšanu, kuras būtu varēts novērst, un veselības stāvokļa pasliktināšanos, tostarp elpošanas traucējumus (piemēram, astmu) un sirds un asinsrites sistēmas traucējumu saasināšanos. Šīs ietekmes kopējās ārējās izmaksas (ieskaitot darba ražīguma zudumu un citus tiešos ekonomikas zaudējumus, kuru gada apjoms lēšams EUR 23 miljardu apmērā) 2010. gadā bija EUR 330–940 miljardi. Arī ekosistēmas cieš: no aļņu ziedēšanas, zivju nobeigšanās un citiem ekosistēmu traucējumiem, ko izraisa slāpekļa piesārņojums (eitrofikācija). Īpaši aktuāla šī problēma ir sugām visbagātākajās un daudzveidīgākajās Eiropas dabas teritorijās¹⁰, no kurām vairāk nekā trīs ceturtdaļas ir apdraudētas.

1. tabula. Galvenās gaisa piesārņojuma ietekmes uz sabiedrības veselību un ekosistēmām 2010. gadā

Ietekme	Ietekme uz sabiedrības veselību ¹¹ (priekšlaicīga nāve daļiņu un ozona ietekmē)	Ekosistēmu platība, kurā pārsniegtas eitrofikācijas robežvērtības ¹²
2010	406 000	62 %

Pat tad, ja spēkā esošie tiesību akti tiks pilnībā īstenoti, kaitīgā ietekme uz sabiedrības veselību un uz vidi ES būs ļoti būtiska (2. tabula). Ietekme uz cilvēka veselību (piesārņojuma izraisītas priekšlaicīgas mirstības izteiksmē) līdz 2025. gadam samazināsies tikai nedaudz vairāk kā par vienu trešdaļu, un lielākais samazinājums notiks līdz 2020. gadam. Attiecībā uz eitrofikāciju gaidāmi tikai nelieli uzlabojumi, un sliekšnis, kuru pārkāpjot sākas kaitējums ekosistēmai, joprojām būs pārsniegts vairāk nekā pusē no ES ekosistēmu platības. Kaut arī vides un veselības ārējās izmaksas¹³, kas saistītas ar gaisa piesārņojumu, līdz 2025. gadam samazināsies par aptuveni 30 % un līdz 2030. gadam – par 35 %, tās joprojām būs ievērojamas – aptuveni EUR 212–740 miljardu.

⁸ Emisiju samazinājuma pamatā ir ES tiesību akti par sēra emisijām no lielaudas sadedzināšanas iekārtām (LCP) un prasības par autotransporta līdzekļu degvielu ar zemu sēra saturu, kuru dēļ, sākot ar "Euro 4" standartu, bija iespējams izmantot arī uzlabotas attīrīšanas ierīces.

⁹ Sk. Eiropas Komisijas ziņojumu "Eiropiešu attieksme pret gaisa kvalitāti", http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_360_en.pdf, kura pamatā ir intervijas ar vairāk nekā 25 000 ES iedzīvotāju.

¹⁰ Natura 2000 aizsargājamo teritoriju tīklā ietilpstošās dabas teritorijas.

¹¹ Aprēķina metodi sk. ziņojumā TSGP bāzes scenārijs: ietekmes uz veselību un vidi http://ec.europa.eu/environment/air/pdf/tsap_impacts.pdf.

¹² To ES ekosistēmu platības procentuālā daļa, kurās ir pārsniegtas eitrofikācijas kritiskā slodze.

¹³ Tā ir visu ar gaisa piesārņojumu saistīto izmaksu aplēse, respektīvi, vērtē ne tikai ekonomikas tiešās izmaksas (produktivitātes zudumus, veselības aprūpes izmaksas, kultūraugu ražības samazināšanos utt.), bet naudas izteiksmē izsaka arī individuālu veselības pasliktināšanos. Vērtēti galvenokārt veselības aspekti, jo ietekmi uz ekosistēmu metodoloģisku nepilnību dēļ ir grūti novērtēt naudas izteiksmē.

2. tabula. Gaisa piesārņojuma izraisīto galveno ietekmju paredzamā attīstība līdz 2030. gadam, pieņemot, ka tiek pilnībā īstenoti spēkā esošie tiesību akti (ietekmes samazinājums salīdzinājumā ar 2005. gadu)

Ietekme	Ietekme uz sabiedrības veselību (priekšlaicīga nāve daļiņu un ozona ietekmē)	Ekosistēmu platība, kurā pārsniegtas eutrofikācijas robežvērtības
2025	-37 %	-21 %
2030	-40 %	-22 %

3.1. Jaunie stratēģiskie gaisa kvalitātes politikas mērķi laikposmam līdz 2030. gadam

ES ilgtermiņa mērķis attiecībā uz gaisa piesārņojumu paredz nepārsniegt Pasaules Veselības organizācijas noteiktās cilvēka veselības mērķvērtības¹⁴ (kuras var laika gaitā mainīties) un nepārsniegt kritiskās slodzes un līmeņus, kas iezīmē ekosistēmu izturētspējas robežas¹⁵. Jaunajai stratēģijai ir divas vienlīdzīgas prioritātes: vēlākais līdz 2020. gadam panākt pilnīgu atbilstību spēkā esošajiem tiesību aktiem un ielikt ES ilgtermiņa mērķa sasniegšanas pamatus.

Saskaņā ar šīm nostādnēm ir noteikti jaunie gaisa kvalitātes politikas mērķi 2030. gadam (sk. 3. tabulu). Salīdzinot ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, to izpilde vēl par trešdaļu palielinās veselības uzlabojuma rādītājus un vēl uz pusi samazinās eutrofikāciju.

3. tabula. Jaunie gaisa kvalitātes politikas mērķi 2030. gadam salīdzinājumā ar 2005. gadu

Ietekme	Ietekme uz sabiedrības veselību (priekšlaicīga nāve daļiņu un ozona ietekmē)	Ekosistēmu platība, kurā pārsniegtas eutrofikācijas robežvērtības
2030	-52 %	35 %

2030. gada mērķu izpildes ieguvumi daudzkārt atsver atbilstības nodrošināšanas izmaksas. Pirmkārt, ierosināto pasākumu iznākumā ES iedzīvotāji dzīvos ilgāk un veselīgāk, jo samazināsies mirstība no gaisa piesārņojuma izraisītām slimībām¹⁶. Otrkārt, ņemot vērā veselības traucējumu ietekmes mazināšanos, saskaņā ar vispiesardzīgākajām aplēsēm šīs politikas izpildes tīrais ieguvums būtu aptuveni EUR 40 miljardi gadā. Papildus tam būtu vēl arī ļoti lieli vides ieguvumi, jo mazinātos ekosistēmām nodarītais kaitējums, taču šādus ieguvumus ir grūti izteikt naudā. Ja ņem vērā īstenošanas rezultātā pieaugušo ražīgumu¹⁷, politikas tīrā ietekme uz IKP tiktu pilnībā kompensēta un būtu arī turpmāki tiešie ieguvumi: mazākas veselības aprūpes izmaksas, jo samazinātos saslimstība ar piesārņojuma izraisītām slimībām¹⁸, mazāki ražas zudumi un mazāk infrastruktūras bojājumu. Ietekmes novērtējumā

¹⁴ Stingri ņemot, dažiem piesārņotājiem, piemēram, daļiņām, nemaz nav zināms iedarbības nekaitīguma līmenis, bet PVO mērķvērtības ir noteiktas zema riska līmenī un tiek regulāri pārskatītas.

¹⁵ Kritiskās slodzes un līmeņi: maksimāli pieļaujamie līmeņi, kas neizraisa ekosistēmas degradēšanos.

¹⁶ Sagaidāms, ka ierosinātie pasākumi katru gadu ļaus iegūt papildu 500 000 dzīves gadu.

¹⁷ Samazinoties gaisa piesārņojuma radītajām veselības problēmām, ik gadu tiktu iegūti papildu 15 miljoni darba dienu.

¹⁸ Sagaidāms, ka ar ierosinātajiem pasākumiem uz samazināto veselības aprūpes izmaksu rēķina ik gadu būs iespējams ietaupīt EUR 650 miljonus.

apskatītas diferencētas ietekmes visās dalībvalstīs un secināts, ka ierosinātajā politikā tās ir proporcionālas.

3.2. Mērķvērtību sasniegšana

Lai sasniegtu iepriekš minētās mērķvērtības, būs vajadzīgi gan reglamentējoši, gan nereglamentējoši pasākumi. Ir jāapvieno ES un dalībvalstu spēki, un dalībvalstīm atsevišķi jāstrādā ar saviem reģioniem un pilsētām. Ar kopīgiem valstu un ES pūliņiem ir iespējams līdz 2020. gadam nodrošināt pilnīgu atbilstību spēkā esošajiem tiesību aktiem, un ES līmenī uzmanība jāvērs galvenokārt uz pašreizējās emisiju avotu kontroles pilnīgu īstenošanu. Lai sasniegtu 2030. gadam izvirzītos mērķus, ES būs vairāk jā dara, lai samazinātu emisijas to rašanās vietā. Attiecīgie fona koncentrāciju samazinājumi ar laiku ļaus pārskatīt koncentrāciju standartus, tuvinot tos PVO vadlīnijās minētajiem standartiem¹⁹. Turpmāk izklāstītie pasākumi dos labumu arī klimata pārmaiņu mazināšanā, jo būs vērsti pret tām piesārņojošajām vielām, kam ir būtiska ietekme gan uz klimatu, gan uz gaisa piesārņojumu (piemēram, kvēpu komponents daļiņās), vai veicinās pasākumus, kas vienlaikus mazina gaisu piesārņojošo vielu un siltumnīcefekta gāzu emisijas (piemēram, amonjaka un dislāpekļa oksīda gadījumā).

3.2.1. Valstīm noteiktās maksimāli pieļaujamās emisijas direktīvas pārskatīšana

Lai sasniegtu gaisa kvalitātes politikas jaunās mērķvērtības 2030. gadam, ir būtiski jāsamazina piesārņojošās emisijas ikvienā dalībvalstī. Galvenais instruments, lai ar iespējami mazām izmaksām samazinātu piesārņojumu, ir Valstīm noteiktās maksimāli pieļaujamās emisijas (*NEC*) direktīva.

Šai dokumentu paketei pievienotais priekšlikums par pārskatīto *NEC* direktīvu iezīmē politisko kursu laikposmam līdz 2030. gadam un nosaka divus svarīgus kontrolpunktus: līdz 2020. gadam – ES jauno starptautisko saistību (saskaņā ar grozīto Gēteborgas protokolu) transponēšana un līdz 2025. gadam – starpposma emisiju samazināšanas saistību izpilde, kas ļaus saglabāt virzību uz 2030. gada mērķa izpildi. Priekšlikums turklāt nostiprina saskaņotību ar Gaisa kvalitātes direktīvā ietvertu gaisa kvalitātes standartu novērtēšanu un pārvaldību un ar klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumiem, un tāpēc tas ļaus ierobežot klimata pārmaiņas²⁰. Iekļauti arī uzlaboti noteikumi par emisiju pārskatu un prognožu veidošanu un ekosistēmu monitoringu, lai pasākumu īstenošanas efektivitāte būtu labāk izmērāma. Pārskatu iesniegšanas grafiks ir saskaņots ar siltumnīcefekta gāzu emisijas pārskatu grafiku. Drīzumā gaidāmās Eiropas Piesārņojošo vielu un izmešu pārneses reģistra izvērtēšanas laikā tiks meklētas vēl citas datu plūsmu sinerģijas iespējas.

Attiecībā uz 2030. gadu priekšlikums paredz²¹ ar iespējami mazām izmaksām izpildīt nacionālās emisiju samazināšanas saistības par četriem sākotnēji noteiktajiem piesārņotājiem (SO₂, NO_x, nemetāna GOS un NH₃) un par diviem jauniem piesārņotājiem: primārās PM_{2,5} (smalkās daļiņas, kam ir ļoti liela ietekme uz veselību) un CH₄ (metāns, viens no galvenajiem

¹⁹ 2005. gada Tematiskā stratēģija par gaisa piesārņojumu no leģislatīvā viedokļa bija galvenokārt par gaisa kvalitātes direktīvām, bet tagad prioritāte ir pēc iespējas drīzāk panākt pilnīgu atbilstību.

²⁰ Priekšlikumā ir saglabāta prasība par nacionālajām piesārņojuma kontroles programmām, kas pielāgota tā, lai iespējami vairāk palielinātu sinerģiju ar gaisa kvalitātes direktīvām un klimata politiku.

²¹ Padziļināti tika skatītas rīcības iespējas īslaicīgo klimata piesārņotāju (*SLCP*) gadījumā. Kaut arī patlaban nav lietderīgi noteikt atsevišķu maksimāli pieļaujamo robežvērtību kvēpiem (*BC*), ES un dalībvalstīm, pildot PM_{2,5} emisiju samazināšanas saistības, par prioritāriem jānosaka pasākumi, kuriem ir ietekme uz *BC*. Attiecībā uz jauno, metānam noteikto maksimāli pieļaujamo robežvērtību pastāv liels potenciāls emisiju samazināšanai ar zemām vai nulles izmaksām un papildus GOS un NO_x samazinājumiem, kas vajadzīgi, lai samazinātu ozona koncentrācijas kā ES, tā starptautiskā mērogā. Šīs rīcības mērķis ir arī veicināt starptautisku rīcību *SLCP* jomā, lai samazinātu gaisa piesārņojumu visā ziemeļu puslodē.

īslaicīgajiem klimata piesārņotājiem). Īstenojot PM_{2,5} emisiju samazināšanu, īpaša vērtība tiks veltīta kvēpu (BC) emisiju samazināšanai (kvēpi ir otrs galvenais īslaicīgais klimata piesārņotājs). CH₄ un BC pasākumi nesīs tiešu, klimata pasākumus papildinošu labumu un sagatavos augsni starptautiska mēroga rīcībai. Ir ierosināti elastības pasākumi, lai varētu vēlāk precizēt emisiju pārskatu veidošanas metodes un ņemt vērā nākotnes energoresursu struktūru, neapdraudot tiesību instrumenta integritāti.

3.2.2. *Esošo kontroles iespēju pilnvērtīga izmantošana emisiju rašanās vietā: rūpnieciskās emisijas, ekodizains, visurgājēja tehnika*

Kaut gan NEC direktīva dod dalībvalstīm lielu brīvību atbilstošu pasākumu noteikšanā, daudzas ieinteresētās personas ir lūgušas paredzēt arī mērķorientētu ES kontroli emisiju rašanās vietā. Šim paziņojumam pievienotajā ietekmes novērtējumā norādīts iespējamais individuālu ekonomikas sektoru ieguldījums. Pašreizējiem un plānotajiem ES pasākumiem emisiju rašanās vietā arī turpmāk būs liela nozīme vajadzīgo samazinājumu sasniegšanā: tie nodrošinās no 57 % (GOS) līdz 72 % (NO_x) vajadzīgā emisiju samazinājuma. Galvenie instrumenti ir šādi:

- Ekodizaina direktīva, kas attiecas uz emisijām no mājsaimniecībās lietotiem sadedzināšanas avotiem;
- Rūpniecisko emisiju direktīva (IED) un tās pašreizējā LPTP secinājumu izstrādes programma, kas attiecas uz galvenajiem rūpnieciskajiem avotiem, tostarp jo īpaši uz sadedzināšanas iekārtām ar jaudu virs 50 MW²²;
- Visurgājējas tehnikas direktīvas pārskatīšana, kas dos būtiskas priekšrocības, paplašinot direktīvas aptverto jaudu un iekārtu tipu diapazonu un saskaņojot kontroles prasības ar "Euro 6" robežvērtībām, kas noteiktas smagajiem transportlīdzekļiem.

Turpretim amonjaka gadījumā ES tiesību akti par emisiju kontroli to rašanās vietā nodrošinās tikai aptuveni 25 % no vajadzīgā samazinājuma. Tādējādi lauksaimniecībā vajadzība pēc attiecīgiem kontroles pasākumiem ir spiedīga, un turpmāk 3.2.4. punktā par šo tematu pastāstīts sīkāk.

3.2.3. *Priekšlikums direktīvai par vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām*²³

ES tiesību aktu galvenā nepilnība emisiju avotu kontroles jomā (izņemot lauksaimniecību) attiecas uz emisijām no sadedzināšanas iekārtām ar ievadīto siltuma jaudu no 1 līdz 50 MW, kuras ir svarīgi kontrolēt arī tādēļ, lai novērstu gaisa kvalitātes un atjaunojamās enerģijas politikas kompromisus (jo īpaši saistībā ar pieaugošo biomasas izmantošanu). Ierosinātā direktīva par dažu tādu piesārņojošo vielu emisiju ierobežošanu, kas gaisā nonāk no vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām (MCP), būs reāls instruments, lai vēl vairāk samazinātu piesārņojumu ar NO_x, SO₂ un PM, izmantojot jaunām un esošām iekārtām noteiktas atbilstošas robežvērtības apvienojumā ar vienkāršu reģistrācijas sistēmu. Tas nodrošina vislabāko ieguvuma un izmaksu samēru ar zemām administratīvajām izmaksām. Direktīva palīdzēs nodrošināt ievērojamu daļu no dalībvalstu saistībām emisiju samazināšanas jomā.

²² Pēc pašreizējā grafika visiem LPTP secinājumiem jābūt pieņemtiem līdz 2020. gadam, bet dalībvalstis būs galvenās LPTP prasību līmeņa un līdz ar to – ar IED panāktās emisiju samazinājuma pakāpes noteicējas.

²³ Gaisa kvalitātes uzlabojums, ko dod Atjaunojamo energoresursu direktīvas un Energoefektivitātes direktīvas īstenošana, ir integrēts bāzes scenārijā.

3.2.4. Pasākumi amonjaka emisiju novēršanai lauksaimniecībā

Lai sasniegtu jaunus gaisa kvalitātes politikas mērķus 2030. gadam, ierosinātajā NEC direktīvā prasīts amonjaka emisiju samazinājums par 27 %. Direktīvā paredzēta virkne pasākumu, kurus īsteno emisiju rašanās vietā un kuri dalībvalstīm jāņem vērā, izstrādājot nacionālās programmas. Daudzi no tiem ir rentabli pat salīdzinoši mazās saimniecībās. Dalībvalstis turklāt var sniegt atbalstu, rezervējot atbilstošus resursus no lauku attīstības fondiem. Tiks izskatītas papildu iespējas par ES kontroli emisiju rašanās vietā, tostarp vispārēja prasība par barības vielu sabalansētību mēslojuma lietošanā, īpaša kontrole attiecībā uz kūstmēslu apsaimniekošanu, marķēšana un citi noteikumi par neorganiskajiem mēslošanas līdzekļiem (Mēslošanas līdzekļu regulas pārskatīšanas kontekstā). Daudzi no šiem pasākumiem turklāt palīdzēs samazināt dislāpekļa oksīda – svarīgas siltumnīcefekta gāzes, kuru regulē saskaņā ar Kioto protokolu, – emisijas²⁴.

3.2.5. Kuģošanas emisiju kontrole

2012. gadā pārskatītā direktīva par šķidro degvielu sēra saturu²⁵ nodrošina, ka izmaksu ziņā efektīvākie pasākumi, lai samazinātu sēra emisijas no kuģošanas ES, jau drīz kļūs par realitāti: SECA standarts 0,1 % sēra satura (flotes degvielā) Baltijas jūrā un Ziemeļjūrā, sākot ar 2015. gadu, un vispārējs standarts maksimāli 0,5 % visos ES ūdeņos, sākot ar 2020. gadu.

Tomēr iepriekšēja analīze rāda, ka kuģošanas emisijas turpinās ietekmēt gaisa kvalitāti uz sauszemes²⁶ un ka emisiju samazināšana šajā sektorā varētu būt rentabla. Ņemot vērā kuģošanas starptautisko raksturu un Eiropas atkarību no tās, priekšroka vienmēr jādod politikas izstrādei starptautiskā līmenī (IMO), piemēram, jānosaka NOx emisiju kontroles zonas un jāpastiprina IMO pieņemtie NOx emisiju standarti. Pārskatītās NEC direktīvas priekšlikuma mērķis ir stimulēt šādus pasākumus, ļaujot kuģošanā panākto emisiju samazinājumu "iemainīt" pret sauszemes avotu emisiju juridiski saistošo samazinājumu laikposmā līdz 2025. gadam un līdz 2030. gadam²⁷.

3.2.6. Nereglamentējoši pasākumi

Izvērtēšanas laikā Komisija un Eiropas Vides aģentūra īstenoja kopīgu pilotprojektu par gaisa tiesību aktu īstenošanu²⁸, kurā novērtēja divpadsmit Eiropas pilsētu praktisko pieredzi ar darbošanos esošajā politikas satvarā. Apstiprinājās, ka politika caurmērā ir atbilstīga, bet vairākās jomās nepieciešami uzlabojumi, tostarp ir vajadzīga labāka koordinācija un lielāka novērtēšanas un pārvaldības spēja. Politikas īstenošanas atbalsta nolūkā tiek piedāvāta virkne nereglamentējošu pasākumu, īpaši pievēršoties pilsētas, lauksaimniecības un starptautiskajai dimensijai un vienlaikus veicinot ciešāku saikni starp politikas veidotājiem un pētniecības un inovācijas kopienām. Pilsētas dimensija jau apskatīta iepriekš 2.2.3. punktā; par pārējām sk. turpmāk tekstā.

²⁴ UNEP lēš, ka N₂O emisiju apmērs, ko pasaulē varētu novērst līdz 2020. gadam, ir līdzvērtīgs 0,8 gigatonnām CO₂ gadā, un tie būtu 8 % no tā sauktās "[emisiju samazinājuma neatbilstības](#)" jeb atšķirības starp valstu apliecinātajām emisiju samazināšanas saistībām un samazinājumu, kas reāli vajadzīgs, lai atmosfēras temperatūra pasaulē nepaaugstinātos vairāk nekā par 2 °C.

²⁵ Direktīva 2012/33/ES.

²⁶ Eiropas Savienībā 2005. gadā NO_x un SO₂ emisiju apjoms starptautiskajā kuģniecībā bija līdzvērtīgs aptuveni 25 % un 21 % sauszemes emisiju apjoma. Lai gan sagaidāms, ka NO_x emisijas no sauszemes avotiem līdz 2030. gadam būs samazinājušās par 65 %, kuģniecībā, ja netiks veikti nekādi pasākumi, emisiju apjoms samazināsies tikai par 2 %.

²⁷ Šis paziņojums un tam pievienotais ietekmes novērtējums pēc būtības izpilda Direktīvas 1999/32/EK 7. panta 2. punkta prasības.

²⁸ <http://www.eea.europa.eu/publications/air-implementation-pilot-2013>.

3.2.6.1. Aktīva sasaiste ar lauksaimniecības nozari

Lauksaimniecībā ir lielas iespējas uzlabot gaisa kvalitāti, un ir arī vairākas iestrādes: ar *NEC* direktīvu pārskatītās amonjaka maksimālās pieļaujamās emisijas, ANO EEK vadlīnijas par amonjaku²⁹, aizvien pieaugošā vides aizsardzības apsvērumu nozīme kopējā lauksaimniecības politikā un gaisa piesārņojuma kontroles labvēlīgā ietekme uz klimatu, ūdeni un augsni. Lai, saplūstot šīm iestrādēm, veidotos kritiskā masa un tiktu veicināta aktīva sasaiste ar lauksaimnieku kopienu, Komisijas dienesti, kas atbild par lauksaimniecību un vides pakalpojumiem, kopīgi izveidos lauksaimniecības platformu, kas būs daļa no Eiropas Tīrā gaisa foruma (sk. 5.1. punktu).

3.2.6.2. Mobilizēšanās starptautiskai rīcībai

ES ir svarīgi ratificēt 2012. gada grozījumus Gēteborgas protokolā, lai uz aktīvāku ratifikāciju rosinātu arī Puses, kas nav Savienība, un lai veicinātu zaļo ekonomiku trešās valstīs, un, visbeidzot, lai samazinātu šo valstu ietekmi uz gaisa kvalitāti ES. Tāpēc šai stratēģijai ir pievienots priekšlikums par ratifikāciju. Īstenodama Gēteborgas protokolu, Komisija turklāt turpinās sadarboties ar Austrumeiropas, Kaukāza un Centrālāzijas (*EECCA*) valstīm un vajadzības gadījumā ES attīstības sadarbības satvarā sniegs arī finansiālu palīdzību. Jaunie mērķi 2030. gadam turklāt iezīmēs darba kārtību nākamajām Gēteborgas protokola pārskatīšanas reizēm, kurās būtu jātiecas uz politisko pieeju saskaņošanu, lai ne tikai turpinātu samazināt gaisa piesārņojumu ANO EEK reģionā, bet arī veidotu sadarbību ar lielajiem emitentiem ārpus šī reģiona, it sevišķi Āzijā.

3.2.6.3. Pētniecības un inovācijas veicināšana

Vēl viens izvērtēšanas rezultāts ir skaidra darba kārtība valstu un ES pētniecībā, lai palīdzētu uzlabot gaisa kvalitātes pārvaldību ES. ES pētniecības un inovācijas programma "Apvārsnis 2020" 2014.–2020. gadam ir izstrādāta, lai veicinātu sabiedrības pārveidošanos un zaļās ekonomikas uzplaukumu, tādējādi samazinot gaisa piesārņojuma radīto nelabvēlīgo ietekmi uz veselību un vidi Eiropā. Tā veicinās integrētu pieeju, kas ļaus risināt gan gaisa piesārņojuma, gan klimata pārmaiņu jautājumus, lai Eiropas Savienībā rastu ilgtspējīgus un noturīgus risinājumus. Tiks izstrādāti progresīvi un inovatīvi gaisa kvalitātes uzlabošanas rīki un stratēģijas, kurās ņemti vērā konkrētie vietējie apstākļi. Tehnikas attīstība transporta jomā darīs pieejamus jaunus dzinējus ar zemām emisijām reālas braukšanas apstākļos un samazinās arī citu, ne tikai izplūdes gāzu emisijas. Turklāt saglabājas pastāvīga vajadzība pēc aizvien dziļāk integrētām zināšanām, kas nepieciešamas politikas īstenošanai dažādos politiskajos līmeņos. Septītās pētniecības pamatprogrammas pasākumi patlaban palīdz īstenot ES gaisa kvalitātes politiku tādās jomās kā integrēta novērtējuma rīki, īslaicīgie klimata piesārņotāji, sociālekonomiskie aspekti un ietekme uz ekosistēmām. Papildus šo pasākumu turpināšanai Komisija publicēs un regulāri atjauninās pētniecības un inovācijas prioritātes gaisa kvalitātes uzlabošanas jomā.

4. IZAUGSME UN KONKURĒTSPĒJA

Jaunā gaisa politika radīs stimulu ekonomikai, uzlabojot darba produktivitāti un vides tehnoloģiju un pakalpojumu tirgu, kas ir pakārtots piesārņojuma kontroles izmaksām. Gan mazie, gan lielie inženieruzņēmumi, kas gūst panākumus videi nekaitīgu tehnoloģiju sektorā, ir daži no Eiropas progresīvākajiem un inovatīvākajiem uzņēmumiem. Šis papildu stimuls apvienojumā ar pastiprinātu uzmanību programmā "Apvārsnis 2020" nodrošinās turpmāku

²⁹ Lēmums 2012/11/ECE/EB/113/AIR/Add. 1, kuru Konvencijas par robežšķērsojošo gaisa piesārņojumu lielos attālumos (*LRTAP*) Puses pieņēmušas *LRTAP* izpildinstitūcijas 31. sesijā (2012. gada 11.–13. decembris).

virzību uz inovāciju. Šī jaunā politika ļaus uzlabot produktivitāti, radot aptuveni 100 000 pilnslodzes ekvivalentu, ko kuriem apmēram 40 000 būs jaunizveidotas darbavietas.

Šo tehnoloģiju tirgus kļūst arvien starptautiskāks. Mūsu galvenie tirdzniecības partneri ir pasaules progresīvākās ekonomikas, kurās jau ir ieviesti daudz stingrāki standarti nekā ES. Lai varētu tirgoties šajos tirgos, mums ir nepieciešami vietējie līderi tehnoloģiju jomā. ESAO ziņojums "Perspektīvas vides jomā līdz 2050. gadam" arī liecina, ka jaunietekmes ekonomikas gaisa piesārņojumam pievērš pastiprinātu uzmanību. Tas radīs pieaugošu pieprasījumu pēc tīra gaisa risinājumiem vispasaules līmenī, paverot tirgus iespējas Eiropas uzņēmumiem. Ķīna nesen paziņojusi, ka nākamo piecu gadu laikā ik gadu ieguldīs 4 % no IKP gaisa piesārņojuma kontrolei Pekinā³⁰; šī summa pārsniedz šīs paketes īstenošanas izmaksas visā ES. Eiropas uzņēmējiem būs visas iespējas gūt labumu no šā ieguldījuma.

5. UZRAUDZĪBA, NOVĒRTĒŠANA UN PĀRSKATĪŠANA

5.1. Eiropas Tīrā gaisa forums

Komisija izveidos Tīrā gaisu forumu, lai sekmētu šīs stratēģijas īstenošanu saskaņotā veidā un reizi divos gados vienkopus sapulcinātu visas ieinteresētās personas. Gaisa kvalitātes regulatīvā komiteja un ar to saistītās ekspertu grupas turpinās darbu pie direktīvu tehniskajiem uzlabojumiem un pie gaisa kvalitātes un emisiju kopienų tuvināšanas.

5.2. Īstenošanas grafiks un process

Mērķu sasniegšanas un juridisko instrumentu īstenošanas sekmes tiks pārskatītas reizi piecos gados, un pirmais pārskats jāsagatavo līdz 2020. gadam. Virzība uz jaunajām gaisa politikas mērķvērtībām 2030. gadam tiks novērtēta, izmantojot rādītājus, ar kurām tās izteiktas. Reālie emisiju samazinājumi no vieglajiem dīzeļdzinēja transportlīdzekļiem un sekmes gaisa kvalitātes standartu ievērošanā tiks stingri uzraudzītas, izmantojot esošos ziņošanas mehānismus. Analīze, kas ir ietekmes novērtējuma pamatā, tiks atjaunināta reizi divos gados, un pārskati par paveikto tiks nodoti Tīrā gaisu forumam.

Pirmajā pārskatā vērtēs vajadzību pēc turpmākas rīcības gaisa kvalitātes standartu jomā, ievērojot arī pienācīgu līdzsvaru starp gaisa kvalitātes robežvērtībām, ko piemēro visur, un alternatīvām koncepcijām teritorijās, kurās piesārņojošo vielu iedarbība uz iedzīvotājiem ir īpaši liela.

6. SECINĀJUMS

Eiropas tālejošo ilgtermiņa mērķi par gaisa kvalitāti ir iespējams sasniegt tikai pakāpeniski. Iepriekšējās (2005. gada) stratēģijas paredzētie samazinājumi ar dalībvalstu un ES kopīgiem pūliņiem caurmērā tiks sasniegti līdz 2020. gadam. Kaut arī tas ievērojami samazinās piesārņojuma kaitīgo ietekmi uz sabiedrības veselību un vidi, saglabāsies būtiskas problēmas. Jaunā stratēģija liecina, ka ir iespējama turpmāka virzība uz ES ilgtermiņa mērķi un EUR 45 miljardus vērti ieguvumi sabiedrības veselībai, kā arī ieguvumi videi. Tas ļaus ES gaisa kvalitātes standartiem pakāpeniski tuvināties PVO noteiktajām mērķkoncentrācijām.

Pienācīga gaisa kvalitātes politika būs atbilde iedzīvotāju tiecībai uz veselību un labklājību un turklāt nesīs tiešu ekonomisku labumu. Ražīguma uzlabošanās un veselības aprūpes izmaksu samazināšanās pilnībā kompensēs atbilstības nodrošināšanas izmaksas, un sagaidāms, ka šī politika radīs nodarbinātības tīro pieaugumu. Pavērsies jaunas iespējas strauji augošajos pasaules tirgos emisiju samazināšanas tehnoloģiju un ar tām saistīto pakalpojumu jomā. ES varēs gūt konkurences priekšrocības un izmantot iespējas, ja pētniecība un izstrāde tiks

³⁰ http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-09/24/c_132746706.htm.

koncentrēta uz resursu ziņā efektīvākām un mazāk piesārņojošām tehnoloģijām, kuras galu galā būs jāievieš arī citām valstīm.